

*Кабанцева Н. В.,
аспірант кафедри германських та східних мов
Міжнародного гуманітарного університету*

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТАФОРИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню семантичних особливостей метафори в публіцистиці на матеріалі англійської та української мов. Розглянута семантична класифікація метафор за допоміжним суб'єктом. Проаналізовано види метафор та частотність їх використання в англійській та українській мовах.

Ключові слова: семантика, семантична класифікація, метафора, метафоризація, публіцистика.

Постановка проблеми. У роботі в контексті «метафора» ми розглядаємо переносне вживання слова, перенесення найменування з одного об'єкта на інший, подібного з першим у будь-якому стосунку. Ми базуємося на тому, що «метафора – словосполучення, що характеризує певне явище шляхом перенесення на нього ознак, властивих іншому явищу, яке також образно його заміщає» [12, с. 357].

Метафора в публіцистичних текстах – один із засобів створення експресії, що є необхідною умовою функціонування мови засобів масової інформації. Вивчення специфіки метафори публіцистичного стилю на матеріалі англійської та української мов на певному етапі суспільного розвитку дає змогу простежувати як тенденції мовного розвитку, так і тенденції розвитку суспільної свідомості.

Значну кількість робіт мовознавців присвячено дослідженню метафори: структурі лексичного значення метафоричного переносу в українській мові

[О. Балабан, 2006]; суті лексичного значення слова, структура якого складається з денотативного змісту (українська та російська мови) [Г. Склярєвська, 1993]; семній структурі метафоричного значення (російська мова) [О. Лагута, 1988]; критеріям оцінки метафор на матеріалі сучасної англійської мови [О. Баніна, 2001]; основі когнітивного підходу до метафори – мовного, когнітивного й культурного феномена [Дж. Лакофф, М. Джонсон, 1990]; розгляду метафори як способу мислення в межах когнітивної лінгвістики [Е. Маккормак, 1990]; синтаксичній семантиці метафори [М. Блек, 1990].

В історії лінгвістики багато робіт видатних мовознавців присвячено питанню класифікації метафор (Н. Арутюнної [1], В. Гака [5], Д. Малюкової [9], В. Москвіна [10] та О. Мусасвої [11]). Проте дослідження метафори в публіцистичному тексті на матеріалі англійської та української мов ще не проводилося, що й зумовлює актуальність обраного напрямку дослідження. Існує необхідність пошуку шляхів пояснення семантичних особливостей природи метафори на основі англійської та української мов, її функціонального різноманіття, механізмів метафоризації та інших аспектів цього феномена в зіставному аспекті.

Метою роботи є семантична класифікація метафори публіцистичного тексту на матеріалі англійської та української мов.

Об'єкт дослідження – метафора в публіцистичному тексті на матеріалі англійської та української мов.

Предмет дослідження – семантичні особливості метафори в газетно-журнальних текстах на матеріалі англійської та української мов.

Матеріалом дослідження слугували 125 метафор в англійських публіцистичних текстах (“Guardian”, “The Wall Street Journal”) та 132 метафори українських текстів («Сьогодні», «Українська правда», «Факти та коментарі»), відібрані методом суцільної вибірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метафора являє собою складний знак, що має ряд структурних особливостей і специфічних рис змістової складової, а також виконує в мові певні функції. Але, як зауважив В. Москвін, «зводу параметрів, за якими може проводитися класифікація метафори, ми до сих пір не маємо. Тому систематизація, а в цілому ряді випадків – і виявлення таких параметрів, тобто класифікація метафор з лінгвістичної точки зору, здаються дійсно невідкладним завданням вітчизняної науки про мову» [10, с. 66]. Найбільш повною класифікацією метафор є структурна, семантична та функціональна класифікації метафор.

Розглядаючи семантичні класифікації метафор, ми спираємося на класифікацію В. Москвіна, який поділяє метафору за основним суб'єктом, допоміжним суб'єктом та типами регулярних метафоричних переносів [10].

Семантична класифікація метафор за допоміжним суб'єктом у публіцистиці на матеріалі англійських та українських мов подана в таблиці

Як свідчать дані таблиці, в обох мовах дослідження найчастотнішою є антропоморфна метафора (пор.: 89% від загальної кількості метафор в англійській мові та 86% – в українській мові):

(1) “The **hill** is a reminder for us, it **says** about an ancient land we live in», said Pat Soward, a member of the Child Okeford group” [16] – «**Гора** є нагадуванням для нас, вона **говорить** про древні землі, на яких ми живимо», повідомляє Пет Совард, член групи «Чайлд Оукфорд». У реченні (1) зустрічаємо переносне значення “the hill says”, де неживий об'єкт “hill” – «гора» наділений здатністю розмовляти, що виражається дієсловом “to say” – «говорити».

(2) «За словами представника однієї з торгових мереж раніше по їх гарячій лінії надходило кілька дзвінків на день з питанням про походження товару, а тепер **телефон не замовкає**», – повідомляють експерти» [15]. Речення (2) демонструє метафору «телефон не замовкає», де неживий

об'єкт «телефон» наділяється мовленнєвою здатність «не замовкати», тобто розмовляти не припиняючи.

В англійській мові друге місце за частотністю посідає просторова метафора з відсотковим показником – 6%:

(3) “The Bank of England’s governor – **high authority** Mark Carney, was accused by a member of the House of Commons Treasury select committee in June” [16] – «Банк губернатора Англії – **високого авторитету** Марка Карні, був звинувачений членом Палати Громад Казначейства

спеціальної комісії в червні». Приклад (3) підтверджує, що особистість Марка Карні є «високою» за своєю значимістю, обіймає «високу» керівну посаду. Використання слова “high”, яке має значення «високий, високий, який знаходиться на висоті, нагорі», у реченні стає основою для метафоричного представлення уряду, так як особи або інститути, котрі наділені владою, сприймаються як верховні, такі, що знаходяться на більш високому рівні порівняно з простим народом.

Таблиця

Семантична класифікація метафор за допоміжним суб'єктом у публіцистиці на матеріалі англійських та українських мов

Мови дослідження	Семантична класифікація за допоміжним суб'єктом					Усього
	Антропоморфна метафора	Просторова метафора	Машинна метафора	Флористична метафора	Анімалістична метафора	
Англійська	112 (89%)	8 (6%)	2 (2%)	1 (1%)	2 (2%)	15 (100%)
Українська	115 (86%)	4 (3%)	4 (3%)	5 (5%)	4 (3%)	132 (100%)

На відміну від англійської мови, в українській мові друге місце посідає флористична метафора з відсотковим показником – 5%:

(4) «Музичні **твори переплітаються** з дзюрчанням водоспадів, шелестом листя, співом птахів. Упевнена: знайомі твори в такій обстановці набувають абсолютно нового звучання» [15]. У реченні (4) зустрічаємо метафору «твори переплітаються», немов рослина.

В англійській мові третє місце за частотністю поділяють машинна й анімалістична метафори, з однаковими показниками – 2% (див. таблицю):

(5) “Stock markets on both sides of the Atlantic were shown as the biggest **administration apparatus**” [16] – «Фондові ринки по обидва боки Атлантичного океану були показані як найбільші **апарати управління**». У реченні (5) використано машинну метафору “administration apparatus” – «апарат управління».

У реченні (6) простежується порівняння людини з типовою рисою «страуса», який ховає голову у пісок, уникаючи чи ігноруючи проблеми чи конфлікти:

(6) “Many of **business leaders are ostriches**, who stick their heads in the sand, ignoring the matter altogether and consequently harming the trust, growth and reputation of their business” – «Багато **бізнес-лідерів є страусами**, які ховають голови в пісок, не звертаючи уваги на питання загалом і, отже, шкодять довірі, зростанню й репутації свого бізнесу» [16]. У цьому реченні простежується перенос характеру тварини – «страуса» – на групу людей – «бізнес-лідерів», які ховаються від проблем чи не звертають на них уваги.

За даними таблиці, для української мови третім і останнім місцем за частотністю використання метафор за допоміжним суб'єктом є просторова, машинна й анімалістична метафора з абсолютно однаковим показником – 3%:

(7) «**Поезія – субстанція висока**, наближена до вишніх сил» [15]. У прикладі (7) «поезія – субстанція висока» продемонстрована просторова метафора, в основі якої лежить порівняння «поезії» з просторовим виміром «високий» та котра має переносне значення «знаходяться на більш високому рівні порівняно з чимось іншим».

Використання машинної метафори проілюстровано в реченні (8):

(8) «Таким чином, **авторинок** уже минув «дно» і ця **машина** взяла курс на відновлення, повідомляє AUTO-Consulting» [15]. Реченню (8) властива метафора «авторинок – машина», де в переносному значенні іменник «авторинок» наділяється ознаками «машини», що означає «механізм, який здійснює яку-небудь роботу» [14, с. 291].

Приклад анімалістичної метафори в українській мові наведено в реченні (9):

(9) «Газета «Життя» поспілкувалася із **досвідченими моржами** та новачками, щоб дізнатися про їх враження й запитати порад» [15]. У реченні (9) люди наділяються властивістю моржа купатися в холодній воді, де метафора «досвідчені моржі» має значення «люди, котрі купаються в зимовий час у відкритих водоймищах».

В англійській мові останнє місце за частотністю використання метафор посідає флористична метафора з показником – 1%:

(10) “How summer can transform us...summer is full of **blooming days** with optimism and possibilities; so take your chance and transform yourself” [16] – «Як літо може змінити нас... Літо, повне **цвітіння днів** з оптимізмом і можливостями; так використайте свій шанс і перетворіть себе». Речення (10) яскраво демонструє використання флористичної метафори “blooming days” – «цвітіння днів». Загальна ознака слова “blooming” – «цвітіння», утворене від дієслова “to bloom” – «цвісти, давати квіти, розцвітати; бути в розквіті», що належить природному процесу рослини (квітки), переноситься на іменник «дні».

Висновки. Отже, аналіз семантики метафор у публіцистиці виявив тотожність семантичної класифікації метафор за допоміжним суб'єктом у публіцистичному тексті на матеріалі англійської та української мов. Утім, відмінністю мов дослідження є частотність функціонування видів метафор за допоміжним суб'єктом (див. таблицю).

Серед перспектив подальшого розвитку дослідження вбачаємо детальне вивчення семантичної класифікації метафор за основним суб'єктом і типами метафоричного переносу.

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Теория метафоры / Н.Д. Арутюнова – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
2. Балабан О.О. Метафора як семантична універсалія : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 / О.О. Балабан. – Донецьк : Донец. нац. ун-т, 2006. – 20 с.
3. Банина О.М. Оценочный компонент значения в семантике метафоры : на материале современного английского языка : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / О.М. Балабан. – Киров, 2000. – 159 с.
4. Блэк М. Теория метафоры / М. Блэк ; пер. с англ. М. Дмитриевская. – М. : Прогресс, 1990. – 172 с.
5. Гак В.Г. Метафора: универсальное и специфическое : Метафора в языке и тексте / В.Г. Гак. – М. : Наука, 1988 – 174 с.
6. Лагута О.М. Метафорология: теоретические аспекты / О.Н. Лагута. – Новосибирск, 2003. – Ч. 1. – 2003. – 113 с.
7. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем (Теория метафоры) / Дж. Лакофф, М. Джонсон ; пер. с англ. Н. Перцова. – М. : Прогресс, 1990. 415 с.
8. Маккормак Э. Когнитивная теория метафоры / Э. Маккормак. – М. : Прогресс, 1990. – 387 с.
9. Малюкова Д.С. Антропоморфные метафоры в современном политическом дискурсе / Д.С. Малюкова // Язык и культура. – 2009. – № 4 (8) – с. 50–54.
10. Москвин В.П. Русская метафора: параметры классификации. Очерк семиотической теории / В.П. Москвин – М. : ЛЕНАНД, 2006. – 184 с.
11. Мусаева О.И. Флористическая метафора как фрагмент национальной картины мира : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / О.И. Мусаева. – Воронеж, 2005. – 203 с.
12. Розенталь Д.Э. Справочник по русскому языку. Практическая стилистика русского языка / Д.Э. Розенталь – М. : Издательский дом «ОНИКС 21 век» : Мир и образование, 2001. – 381 с.
13. Складарская Г.Н. Метафора в системе языка / Г.Н. Складарская. – СПб. : Наука, 1993. – 152 с.
14. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / Д.Н. Ушаков – М. : «Аделант», 2013. – 800 с.
15. Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://life.pravda.com.ua/>.
16. The Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.theguardian.com/uk>.

Кабанцева Н. В. Семантическая классификация метафор в публицистике на материале английского и украинского языков

Аннотация. Статья посвящена исследованию семантических особенностей метафоры в публицистике на материале английского и украинского языков. Рассмотрена семантическая классификация метафор по вспомогательному объекту. Проанализировано виды метафор и частотность их использования в английском и украинском языках.

Ключевые слова: семантика, семантическая классификация, метафора, метафоризация, публицистика.

Kabantseva N. Semantic classification of metaphor in journalism in the English and Ukrainian languages

Summary. The article is devoted to the semantic features of metaphor in journalism in English and Ukrainian languages. The semantic classification of metaphors by the subsidiary subject is observed. The types of metaphors and the frequency of their use in the English and Ukrainian languages are analyzed.

Key words: semantics, semantic classification, metaphor, metaphorsation, journalism.